

Pravopisni rat Komentirana bibliografija publicističkih članaka o hrvatskom pravopisu objavljenih u 2000. i 2001. godini, III.

Babić, Stjepan; Bašić, Nataša; Ham, Sanda

Source / Izvornik: **Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 2004, 51, 181 - 191**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:673041>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sažetak

Dalibor Brozović, sveuč. prof. u miru, Zagreb

UDK 811.163.42-26:81'35, stručni članak

Primljen 3. studenoga 2004., prihvaćen za tisak 9. studenoga 2004.

On Actual Problems of Croatian Orthography

Phonological orthography, introduced already in 1892 by Ivan Broz, corresponds with almost all features of the nature of the standard Croatian language. Later, for a number of decades, various unitarian ("Serbo-Croatian") solutions were being forced upon Broz's (Broz-Boranić's) Orthography. This culminated in the so-called Novi Sad Orthography, published in 1960. It is our principal present-day linguistic task to free the Croatian phonological orthography from all solutions that had been imposed upon it.

PRAVOPISNI RAT

Komentirana bibliografija publičkih članaka
o hrvatskom pravopisu objavljenih u 2000. i 2001. godini

Stjepan Babić, Aneta Bašić i Slobodan Ham

99. I. Rodić, Na tragu hrvatske jezične tradicije, podnaslov: Onima koji pljuju po najnovijem izdanju Hrvatskoga pravopisa autora Babića, Finke i Moguša bolje bi bilo da budu iskreni do kraja pa da kažu kako im je miliji Novi Sad i novosadski pravopis nego Zagreb i hrvatska jezična tradicija – poručio akademik Dalibor Brozović, ŠN,¹ 13. veljače 2001., str. 5.

Još jedan u nizu izvješća s predstavljanja petoga izdanja Hrvatskoga pravopisa, pohvalnih i prijateljskih. Autor napominje o najvažnijim izjavama predstavljača, D. Maderića, S. Babića, M. Moguša i D. Brozovića (uglavnom već spominjanim u prethodnim takvim izvješćima, vidi: **77.–81.**), članak započinje podatkom o posjećenosti predstavljanju:

“Ne pami se kada je u Zagrebu, a vjerojatno i u cijeloj Hrvatskoj, toliko ljudi nazočilo predstavljanju jedne knjige kao što je to bio slučaj s predstavljanjem Hrvatskoga pravopisa...

- Medijska pozornost koju je ova knjiga izazvala proteklih dana učinila ju je zanimljivom i onima koji s pravopisom nemaju nikakve veze...”

Šteta što nitko od novinara nije posjećenost predstavljanju petoga izdanja povezao s činjenicom da je Zagreb na taj način javno i jasno dao podršku Hrvatskomu pravo-

¹ Upotrijebljene su ove kratice: F – Fokus, FT – Feral Tribune, G – Globus, GS – Glas Slavonije, HN – Hrvatske novine, HS – Hrvatsko slovo, J – Jezik, JL – Jutarnji list, N – Nacional, NBL – Novi Brodski list, ND – Nedjeljna Dalmacija, NL – Novi list, O – Obzor, R – Republika (novine), SD – Slobodna Dalmacija, ŠN – Školske novine, V – Vijenac, Vj. – Vjesnik, VL – Večernji list, Z – Zarez.

pisu. U novinama se teško moglo doći do riječi od novinara i njihovih nagađanja, a dolaskom na predstavljanje svatko je samom svojom nazočnošću izrekao kojemu se pravopisu priklonio i što misli o rješenjima iz Hrvatskoga pravopisa. (S. H.)²

100. Š., Imenovano povjerenstvo za odabir pravopisa, nadnaslov: iz Ministarstva prosvjete i športa, ŠN. 13. veljače 2001., str.5.

Priopćenje iz Ministarstva prosvjete i športa o imenovanju članova povjerenstva za odabir pravopisa: M. Samardžija (Filozofski fakultet, Zagreb), D. Brozović (Društvo hrvatskih književnika), S. Damjanović (Matica hrvatska), Olga Jambrec (Ministarstvo prosvjete i športa), A. Kovačec (Filozofski fakultet, Zagreb), Ana Krpan (OŠ Ivana Gorana Kovačića, Zagreb), M. Lončarić i B. Tafra (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb), Vesna Muhoberac (V. gimnazija, Zagreb), Stjepko Težak (HAZU) i Marija Turk (Filozofski fakultet, Rijeka).

Javnosti se priopćava i to da dopuštenje za uporabu u školama ima 4. izdanje Babić–Finka–Moguševa pravopisa (ne peto!), a da o Anić–Silićevu pravopisu ministarstvo nije još donijelo rješenje. (S. H.)

101. I. Kalogjera-Brkić, Školski pravopis za godinu i pol, dotad vrijedi stari Babićev, VL. 13. veljače 2001., str. 6.

Članak je izvještaj s prve sjednice pravopisnoga povjerenstva Ministarstva prosvjete u kojem se tvrdi da će od 2002./2003. školske godine u školama vrijediti školski pravopis koji će Ministarstvo naručiti ili odabrati javnim natječajem i da će se svi školski udžbenici uskladiti s tim pravopisom.

Kaže se *praviti ražanj, a zec u šumi; praviti račun bez gostioničara...* što god da se kaže, za ovaj se člančić dobro kaže (i za četiri sljedeća ovdje komentirana, **102.–105.**) jer smo dočekali i 2004./2005. školsku godinu bez školskoga pravopisa, ali zato uz osmo izdanje Hrvatskoga pravopisa! (S. H.)

102. K. Turčin, Stručnjaci izrađuju školski pravopis, nadnaslov: Školski pravopis počeo će se koristiti do (!) 2002. godine i u njemu će biti točno propisano koje će varijante pisanja djeca učiti, JL. 13. veljače 2001., str. 6.

I ovaj članak najavljuje školski pravopis za sljedeću školsku godinu, ali i izjave članova prosudbenoga povjerenstva da je *pravopis do sada bio sveta krava, a od sada je i luda krava*; da bi mu izradbu trebalo prepustiti kakvoj instituciji, a ne pojedincima (što naravno i traže predstavnici institucija); da pravopis treba depolitizirati...; da je pravopisanje dobar izvor zarade...

Uglavnom, prosudbeno se povjerenstvo, očito samozadovoljno što je napokon u prvom (krupnom) planu i netko drugi osim pravopisnih autora (koji su im ili kolege ili bivši profesori!), uplelo u vrzino kolo pravopisnih zbivanja prihvativši ocjene, procjene i fraze koje su se po novinama plele već godinu. (S. H.)

² Autori komentara: Stjepan Babić (S. B.), Nataša Bašić (N. B.), Sanda Ham (S. H.)

103. V. Laušić, Predložen natječaj za izradu novog “školskog” pravopisa, nadnaslov: Prvi sastanak Strugarova povjerenstva za pravopis, podnaslov: Primjena novoga pravopisa u osnovnim i srednjim školama tek 2002., dotada će se koristiti 4. izdanje “Hrvatskoga pravopisa”, R. 13. veljače 2001., str. 8.

Ovaj članak naglašuje i opširno iznosi da je prosudbeno povjerenstvo odlučilo raspisati natječaj za izradbu školskoga pravopisa.

Uglavnom, glatko, čisto, ali slabo rješenje prosudbenoga povjerenstva od kojega je javnost u to vrijeme očekivala više odlučnosti. Ovako je riješeno tako da je vuk sit, a ovce na broju – ni jedan pravopis nije prihvaćen, ni jedan nije odbijen, a najavljen je treći... Valja naglasiti da se do izradbe školskoga pravopisa ostalo pri četvrtom izdanju Babić–Finka–Moguševa pa je ipak vuk nešto sitiji, a ovaca nešto manje.

Vrijeme je pokazalo da je prosudbeno povjerenstvo odgađanjem odluke o izboru pravopisa (tada prijeko potrebne) samo smirilo uznemirene duhove i utišalo pravopisnu buku jer je i danas pravopisna situacija ista kao i ona koja je zatečena 2001. (supostoje dva pravopisa, a treći, školski, još nije ni na vidiku) samo nešto mirnija i tiša. (S. H.)

104. (Hina) Pravopis za škole, podnaslov: Ministarstvo prosvjete i športa / Preporučeno napraviti ili naručiti školski pravopis, koji bi trebao stupiti na snagu 1. rujna 2002. godine, Vj., 14. veljače 2001., str. 14.

105. (Hina), Postojanje dvaju pravopisa nije dobro za škole!, nadnaslov: Povjerenstvo za donošenje mišljenja o uporabi pravopisa u osnovnim i srednjim školama preporučilo izradbu posebnoga pravopisa, podnaslov: Novi bi pravopis trebao vrijediti od 1. rujna 2002., do kada se u školama treba primjenjivati pravopis koji ima odobrenje Ministarstva prosvjete i športa – četvrto izdanje Babić–Finka–Moguševa Pravopisa, GS, 14. veljače 2001., str. 14.

Oba su članka (**104.**, **105.**) izvještaji sa sjednice prosudbenoga povjerenstva, uglavnom u okviru naprijed komentiranih članaka. (S. H.)

106. S. Babić, Buka oko pravopisa većinom samo naklade radi, podnaslov: Uz peto izdanje hrvatskoga pravopisa / Novo, peto izdanje ostalo je u okviru četvrtoga / Danas se o pravopisu i pravopisnoj problematici nagomilalo toliko predrasuda da je potrebno bar ukratko objasniti pravopisnu narav i neka načela / Ima mnogo onih koji se upuštaju u takva raspravljanja, a da ne znaju osnovno, ni što je fonološki (fonetski) ni što je morfonološki (korijenski, etimološki) pravopis, Vj. 14. veljače 2001., str. 14.

Podnaslovi ukratko govore o sadržaju članka kojim S. Babić nastoji pojasniti narav pravopisnih promjena u petom izdanju Hrvatskoga pravopisa, ponajviše zbog toga što je pravopisno pitanje opterećeno predrasudama.

Upozorava na ona pravopisna pitanja koja su u dosadašnjim pravopisnim polemikama ostala po strani – pitanje pravopisnih nečela koja su jasno izložena u Uvodu

Hrvatskoga pravopisa; pitanje kratica (primjerice, INA-e ili Ine); pitanje pravopisnoga rječnika uz koji su dana pojašnjenja o njegovoj naravi; pitanje rječničkoga blaga zapišanoga u pravopisnom rječniku – ako je opći rječnik hrvatskoga književnoga jezika (pa makar i pravopisni) tada dijalektizmi (*okagača*), srbizmi (*bezbjedan*, *snishodljiv*, *jorgačće*, *sopče*...) ili uskostručni nazivi (*leukocitopenija*) ne trebaju biti u njemu; pitanje sastavljenoga i rastavljenoga pisanja koje je šire i složenije od pisanja *ne ću/neću*...

S. Babić osvrće se i na pravopisne dvostrukosti:

“Prigovaralo se najviše dvostrukostima, bacali su zbog njih na nas drvlje i kame-nje, a sad kad smo ih nastojali samo smanjiti, sad se digla graja samo zbog njihova smanjivanja.”

Vrijedno je navesti i Babićeve riječi koje su dobar sažetak dosadašnjih bitaka pravopisnoga rata:

“Što da se kaže o svemu tome. Mnogi su u toj hajci pali ne samo na ispitu poznavanja stvari, nego i u normalnom ljudskom dostojanstvu i zato je u senzacionalističkom ozračju teško raditi. Što je veća pravopisna nezalica i sitnija duša, to nastoji glasnije vikati. Treba pravopis najprije proučiti pa onda raspravljati o njemu. Obratan put ne vodi nikamo.” (S. H.)

107. M. Kangrga, Što i tko jesu (hrvatski) intelektualci?, R, 14. veljače 2001., str. 6.

Autor se jezično-pravopisne problematike dotiče usputno. Što je imao reći o *Hrvatskom pravopisu* Babića, Finke i Moguša, rekao je u članku o pravopisnom povratku u NDH. Mora biti da je u toj nesretnoj NDH ipak neki vuzlek kad tako vraški muči naše marksiste. Što god pokazao žednomu, bit će voda, gladnomu – kruh, Bushu – teroristi, a našim marksistima – NDH!

Kangrga piše da su sintagme “partijski intelektualac” i “nacionalni intelektualac” zapravo negacija same biti intelektualca. Slažem se. Otkad ga pratim, a to je od početka 1980-ih, doživljujem ga isključivo kao partijskoga intelektualca. Dopuštam da za čovjeka rođena 1923. godine sedamdesete godine baš i nisu najidealnije doba intelektualnoga promišljanja zbilje, napose ako čovjek pripada jugoslavenskoj praxisovskoj školi, koja je u permanetnoj kritici svega postojećega zažgala vlastitu kuću u kojoj je tako lijepo živjela.

Eto nam sada Kangrga da intelektualno prozbora koju i o hrvatskom pravopisu. Samim time što je hrvatski, već je, prema “gornjoj” definiciji, sumnjiv i ne može biti ništa drugo do li endehazijski. Ali ne moramo biti nesretni zbog toga. Namjesto neintelektualnih akademika, ima dobrih mlađih jezikoslovaca, poput Davora Šarića iz Rijeke, koji dijele besplatne telefonske “poduke” (može i pouke?) intelektualcima općega tipa poput Kangrga. Oduševljeni Kangrga preporučuje ga nakon sat i pol telefonijade za televizijskoga lektora, “jer bi to bio nesumnjivi dobitak za hrvatski jezik u javnosti”. I ja bih Šarića da me malko po(d)uču.

Članak završava Kangrginom opsesijom posljednjih godina: lomačama

knjiga po bibliotekama u Hrvatskoj, proti čemu da je on intelektualno prosvjedovao i zaradio kod suca Zorana Kaleba kaznu. Ne znam vraćaju li mu se to pod stare dane vizije lomača koje je sam potpaljivao zajedno s odbjegom Goranom Babićem, ili je to jugoslavenstvujučki plamen praxisovskih vebeerova od kojih je Hrvatska 1991.–1995. gorjela. (N. B.)

108. B. Beck: Školski uradci uradci na temu Moj hrvatski jezik, Z. 15. veljače 2001., str.12.

U ulozi profesora hrvatskoga jezika Beck ocjenjuje pravopis hrvatskih pisaca i jezikoslovaca (Vladimir Nazor, Igor Mandić, Antun Gustav Matoš, Mile Budak, Vesna Krmpotić, Petar Guberina, Radoslav Katičić, Ljudevit Jonke, Sjepan Babić) na odabranim primjerima “njihovih“ tekstova konstruktata. Dosjetka potrošena nebrojeno puta da bi bila duhovita. Ono što jest duhovito u toj virtualnoj šetnji jesu Beckove izmišljenice *prjedmeti, privrjedni, naprjedak, prjevoditi, potrebna*, koje nije propisivao ni jedan hrvatski pravopis, pa ni njegov omiljeni “korienski“ iz NDH. (N. B.)

109. D. Profeta: Anketa: Na popularnoj zagrebačkoj Špici pitali smo građane hoće li ubuduće pisati neću ili ne ću, Z. 15. veljače 2001., str. 12.

Objavljen je “odgovor“ 21 prolaznika. Zgodno kao predložak za pučkoškolski dramolet u pokušaju karakterizacije pojedinih likova. Djeca bi se i mogla nasmijati uz dobru kostimografiju. (N. B.)

110. N. Jovanović: Buduchnoszt pravopisza: Pogled u unatraxni unapried, Z. 15. veljače 2001., str. 12.

Sveučilišni asistent Jovanović izmiješao je grafiju i ortografiju, jezik i pravopis. Nije riječ o konstrukt koji bi se dovele do apsurdna posljedice “nove“ pravopisne zmešarije vraćanja u pravopisnu pretpretovijest, što imputira pravopisnomu trojcu, nego je jednostavno činjenica da nominalni jezikoslovac nije raščistio s osnovnim jezičnim i pravopisnim pojmovljem, što se vidi i u članku br. **133**. (N. B.)

111. D. Škiljan, lingvist: Vlast i pravopis, Z. 15. veljače 2001., str.12.

Uredništvo *Zareza* prenijelo je iz intervjua Dubravka Škiljana, koji je profesor dao *Jutarnjemu listu* 9. veljače, dio koji s jedne strane implicira tobožnju povezanost *Hrvatskoga pravopisa* Babića, Finke i Moguša s endehazijskim korienskim pravopisom, a s druge namjerno stvaranje umjetnih razlika između hrvatskoga i srpskoga suvremenoga pravopisa. Profesor Škiljan pravopis triju autora nije doduše vidio, ali on ipak zna da je autorima ideal “hrvatska nezavisna državnost“, koja se u pravopisu može iskazati “kratkim segmentom“ njezina korienskoga pravopisanja. Iz Predgovora *Hrvatskomu pravopisu* Babića, Finke i Moguša, kao i iz izjava koje su autori dali u povodu njegova izlaska, nigdje se ne spominje – ni kao uzor, ni kao odklon – ni jedan od triju pravopisa iz razdoblja “hrvatske nezavisne državnosti“. Njih spominju, točnije samo jedan među njima – jer za preostala dva i ne znaju – oni koji bi na silu htjeli da je koriensko pravopisanje iz “kratkog segmenta pravopisne tradicije hr-

vatske nezavisne državnosti” uzor suvremenomu *Hrvatskomu pravopisu* trojice autora. Ako je riječ o tzv. korienskom pisanju, autorima bilo kojega hrvatskoga pravopisa ne treba se pozivati na kratko razdoblje NDH. Mogu zatvorenih očiju zagrabiti u bilo koje razdoblje hrvatske pisane baštine do NDH i naći će tisuće i tisuće primjera onoga što ugledni jezikoslovac nalazi samo u “hrvatskoj nezavisnoj državnosti”.

U vrijeme kad je zagrebački autorski trojac pripremao novo izdanje svoga pravopisa, i srpski su jezikoslovci ozbiljno razmišljali da u srpskom pravopisu provedu iste izmjene kao i hrvatski, o čem svjedoči članak Branislava Brborića, objavljen još 1987. godine u zborniku *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* (17/2, str. 411.–421.). Jesu li se hrvatski i srpski jezikoslovci 1987. dogovarali kako da približe dva pravopisa i tko je koga zaskočio, ne znam, ali je svakako zanimljivo da je suvremeno srpsko i hrvatsko jezikoslovlje na početku 1990-ih na istim pozicijama na kakvima su bili njihovi prethodnici dovukovačkoga razdoblja. Ta bi činjenica rafiniranomu sociolingvistu poput Dubravka Škiljana mogla puno reći, ali i potrti njegovu nesuvislu tezu o umjetnom razdvajanju hrvatskoga i srpskoga pravopisa.

Bilo bi strašno kada bi jezikoslovni agresivci odlučivali kakav će biti hrvatski pravopis. Još strašnije kada bi to činili političari. A najstrašnije kada bi o tom odlučivali vojnici propale partije koji ni danas nemaju znanstvenoga poštenja da iziđu iz zamjenskičke faze “*naueza*” jezika. (N. B.)

112. S. Babić, Pročitajte, pa onda sudite, Z, 15. veljače 2001., str. 13.

Prenijet je odlomak iz teksta objavljenoga u *Jutarnjem listu* 27. siječnja, u kojem jedan od trojice suautora, Stjepan Babić, obrazlaže zašto su ukinute dvostrukosti u novom izdanju pravopisa i to u pisanju zanižekanoga lika pomoćnoga glagola *htjeti* – *ne ću*, u pisanju imenica na *-dak, -tak, -dac, -tac* te povećan broj riječi koje se u skupini *Srě* pišu s jotom. Razlozi su trojaki: prvomu je vraćanje hrvatske pisane tradicije donovosadskomu razdoblju, drugomu veća razlikovnost zapisa uz istodobno približavanje zapisa izgovoru (*koritce* : *korice, mladci* : *mlatci, ledci* : *letci, listci* : *lisci* ...), čime se podupire fonološka narav hrvatskoga pravopisa, a trećemu su razlozi sustavne naravi, budući da se u većine izvornih hrvatskih govornika skupina *Srě* u kratkim slogovima ostvaruje spontano s jotom (*brjegovi, sprječavati, pogrješka, strjelica* ...). (N. B.)

113. J. Silić, Pravopis ne propisuje, Z, 15. veljače 2001., str. 13.

Iz intervjuja *Jutarnjemu listu* 27. siječnja donose se odlomci u kojima autor razgraničuje pojedina jezična područja i pitanja koja im pripadaju: pravopisu pravopisna, gramatici gramatička, leksiku leksička pitanja. Nije preporučljivo mijesanje kompetencija i prelaženje jednih u druge. Za pravopis to znači da u njegovoj kompetenciji nije predlagati izbor između više pojava, nego utvrditi njihovu pravopisnu ispravnost. Ilustrira se primjerima tzv. jatovskih refleksa, fonema /č/ te (ne)sastavljenoga pisanja (*kolijevaka, koljevaka, kolijevki, kolijevka; cvje-*

ćarna, cvjećarnica; uvečer, ujutro, ujesen). Takva su razgraničenja nužna, dapače – naravna, pa se i pravopisnim pitanjima može pristupiti jedino na taj način.

S tim je pitanjem u izravnoj vezi sadržaj suvremenih hrvatskih pravopisa, u kojima je baštinjen dio građe koji im ne pripada, a dio je građe interpretiran samo iz jedne od više mogućih pristupnih razina. Tako se, primjerice, (ne)sastavljenomu pisanju može pristupiti s leksičke, stilističke, ali i s posve formalne pravopisne razine kada se s prvih dviju ne može riješiti. Nedvojbeno je da još uvijek nema jedinstvenoga jezikoslovnoga stajališta o tom kada, primjerice, veza prijedloga i imenice daje novu leksičku jedinicu. Dok je tako, pravopisci bi trebali problem riješiti formalno: sve takve veze pisati nesastavljeno. Neke se jezične pojave naime teže i manje uspješno definiraju te stoga nemaju pravoga mjesta u normativi. Leksemi dobiveni, primjerice, preobrazbom kao tvorbenim modelom najsporije se integriraju u leksik (*gudaća glazbala* ili *gudaći* : *gudački orkestar* ili *gudači*; *gudači* funkcioniraju kao zamjena za izvođače u *gudačkom orkestru*, ali *gudaći* ne kao zamjena za glazbala). (N. B.)

114. N. Jovanović, Prisiljena tradicija, Z. 15. veljače 2001., str. 13.

Pogrješka i ne ću autora asociraju na “korienski” pravopis i NDH. Autor je jezikoslovac, asistent pri Odsjeku za klasičnu filologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Očekujem da obrazloži što je koriensko u “pogrješci” i “ne ću”. Po Jovanoviću pravopisci

“prate trendove u jeziku i legaliziraju one promjene koje će komunikaciju učiniti jednostavnijom. Ako se neka promjena proširi toliko da postane pravilo, oni to pravilo legaliziraju.”

Tako asistent. Po Siliću duboko je zašao u kompetencije gramatičara normativista. Na što bi nalikovao standardni jezik i njegove norme (bi li ih uopće bilo?) kada bi se one rješavale “trendovski”? Hoće li se za početak legalizirati *šta, u vezi toga, smeta me, kul, fora* jer su u trendu?

Autor se pita hoće li tzv. inovacije (usputno: stare nekoliko stoljeća!) olakšati pismenu komunikaciju. Dio nedvojbeno hoće, jer će povećati broj raznopisnica (*mladci* : *mlatci*, *korice* : *koritce*, *svici* : *svitci*), a dio će svesti učenje dosadašnjih nekoliko desetaka kategorija na samo jednu (primjerice: u kratkim slogovima refleksi se jata piše *e* samo u glagolskom prefiksu *pre-* te u pojedinačnim riječima *privreda*, *vremena*). (Osobno bih normirala i *privrjeda*, *privrjednik* prema *privrijediti*, *privrjeđivati*; a namjesto *poljoprivrednika* u rječniku bih preporučila *poljodjelca*.)

Asistent znade da 4 600 000 ljudi u Hrvatskoj ne govori *pogrješka* jer ih to podsjeća na Antu Pavelića. Tko je to? Pročita li on išta do Pavelića? (N. B.)

115. H. Hitrec, Leksikon sadašnjega trenutka, HS, 16. veljače 2001., str. 16. i 29.

Raščlanjuju se razlozi napadaja na *Hrvatski pravopis* i točno utvrđuje da

se zapravo napadaju hrvatski jezik, odnosno jezikoslovci koji ga stavljaju u prostor izvan srpskoga nadzora. Na jezično-pravopisnom pitanju pisanja slogova s nepokrivenim, polupokrivenim i pokrivenim r pokazuje o kakvim je manipulacijama tijekom hrvatske jezične povijesti bila riječ. Napadaji na novo izdanje *Hrvatskoga pravopisa* vulgarizirani su do te razine da se tvrdi kako je u dvama tobože suprostavljenim pravopisima (Anić–Silićevu i Babić–Finka–Moguševu) riječ o sukobu različitih ideoloških polja, prevedeno, kaže Hitrec,

”partizani i njihovi sljednici su za Anić–Silića, a ustaše i ‘ustaše’ (hrvatski narod) za Babića, Finku i Moguša”.

Partizanski ideolog ovdje je Dubravko Škiljan, koji se nakon svojevoljnoga odlaska u Ljubljano početkom 1990-ih, vraća kao gostujući profesor u Zagreb s povratkom komunističkih sljednika na vlast u Hrvatskoj i čilo komentira knjigu koju nije pročitao, ali je čuo ...

Škiljanu i ne treba čitati. On još od 1974. zna što može biti u knjizi tako nezgodna naslova – *Hrvatski pravopis*. (N. B.)

116. M. Jandrić, Točki i zarezu crno se piše, V, 16. veljače 2001., str. 12.

Autorica u Vjesnikovoj rubrici Žalac bocka pravopisnu polemiku predviđajući skori kraj “pravopisima svih vrsta” jer se mlađi naraštaj otima uvriježenim pravopisnim pravilima krojeći svoj pravopis u e-pošti i SMS-porukama i to pravopis kojemu nisu potrebna velika slova, točke i zarez:

“Suvremeni načini komunikacije poništavaju pravopisna pravila. Pisanje velikih i malih slova u e-mail poruci potpuno je nevažno, na internetu također. U SMS-porukama pisanje interpunkcija, pa i dodavanje veznika čisto je gubljenje vremena.”

Misao je zanimljiva, ali samo djelomično točna.

Kada je o internetu riječ, razgovor u internetovim brbljaonicama (pričaonicama) uistinu je oslobođen pravopisa, ali i drugih jezičnih normi – želimo biti brzi (jer dijalog nije usmeni, a treba teći brzo kao i usmeni, inače postajemo dosadni i gubimo zanimanje društva u brbljaonici; jer nam za svaki napisani znak naplaćuju: za upisavanje treba vremena, a vrijeme je na internetu doslovce – novac!) pa je na prvom mjestu gospodarstvenost, a na drugom jasnoća priopćavanja. Zbog toga je napisana poruka češće jasna tek u danom kontekstu i tek u danom uskom krugu društva u brbljaonici – primjerice, ispiše li se na računalonom zaslonu: *ček*, to valja pročitati: *ček* (jer nemamo slovo *č* pa slovopis vraćamo u predilirsko vrijeme), a *ček* je razgovorni, izrazito gospodarstveni, ali slabo općerazumljivi oblik književnoga imperativa *čekaj!* Osim toga, to *ček* ima i drugih značenja: pričekaj, sada nemam vremena, brzo se vraćam... Za ljubav brzini, jasnoća se i preciznost izraza napuštaju.

Ali to nije samo obilježje internetovih brbljaonica, nego je općenito obilježje razgovornoga jezika, a brbljaonica je osobiti oblik ‘razgovornoga pravopisa’ kojim se ipak ne ugrožavaju “pravopisi svih vrsta”, niti se potire potreba za pravopisnim pravilima. Uostalom, pravopis je tu da bismo jasno, jednoznačno i općepre-

poznatljivo svim govornicima istoga jezika zapisali to što govorimo. Usuprot tomu 'razgovorni pravopis' prepoznatljiv je uskom krugu korisnika, kao što je i razgovorni jezik obično izrazito mjesno obilježen i prema tomu obilježju i razumljiv.

SMS-poruke ograničene su brojem znakova – prostorom, pa ako koji razgodak ili zališna riječ oduzima dragocjeni nam prostor – suvišno izbacujemo. A velika i mala SMS-slova? E, to je stvarno naporno. Kada ste mobitel jednom prebacili na velika ili na mala slova, lakše je ostati pri njima nego neprestance mijenjati. SMS 'usmeni pravopis' ne zavisi samo o brzini i cijeni kao internetov, nego je ograničen i mogućnostima našega mobitela.

Ako naraštaj e-pošte i SMS-poruke "*ne šljivi pravopis*" za to svakako ima valjanih razloga, a razlozi nisu u ovakvoj ili onakvoj pravopisnoj normi, u ovakvom ili onakvom pravopisu. Tehnologija je u pitanju, a ne dvojbena pravopisna norma.

I malena, ali rječita pogriješka u tekstu – autorica govori o dvostrukosti *pogrješka/pogreška*, a točna je dvostrukost *pogrješka/pogreška*. Kada se već piše o "pravopisima svih vrsta" treba ih i poznavati. Ovako svojim neznanjem stvaramo neznanje i u čitatelja. (S. H.)

117. M. Jurišić, Anić–Silić propisuju neću, podaci, strelica, nadnaslov: Prvi smo prolitali prvi, još neuvezani primjerak Anić–Silićeva Pravopisa hrvatskoga jezika, VL, 17. veljače 2001., str. 13.

Naslov članka ne odgovara u potpunosti sadržaju knjige koja se prikazuje, ali ni sadržaj knjige načelima iznesenima u njezinu predgovoru. Podatci i *podaci, strelica* i *streljica* ravnopravno stoje u pravopisnom rječniku Anića i Silića u "ovoj etapi" jezičnoga razvitka. Drugačije ne može ni biti u pravopisu koji promiče ravnopravnost svih pojavnica, iako je ne provodi već u liku *neću / ne ću*. Što će biti u idućoj etapi, ne znamo. Ako se politika ne bude mijesala u jezik, s vrlo visokim stupnjem sigurnosti možemo predvidjeti jezični razvitak, napose nakon što su izrečene tako oštre i iracionalne osude *Hrvatskoga pravopisa* Babića, Finke i Moguš. Poznavajući hrvatski mentalitet, možemo reći da će i oni koji su bili pravopisno ravnodušni, pisati *streljica* i *ne ću*, a njihov je broj, prema podacima koje prikupljam posljednjih dviju godina sve veći.

Dvostrukosti kao pravopisno načelo Anić–Silićeva pravopisa nisu, na žalost, primijenjene u odsječku koji obuhvaća (ne)sastavljeno pisanje. Autori prejdiciraju jezični razvitak propisujući isključivo *jaje naoko, skok udalj* ili *uvis te hodanje nizdlaku*. (N. B.)

118. D. G. (Domagoj Grečl), Pred novim izdanjem Hrvatskoga pravopisa, GK, 18. veljače 2001., str. 18.

Izvjeste s predavljanja 5. prerađenoga izdanja *Hrvatskoga pravopisa* u dvorani Školske knjige s napomenama o trima novinama: rastavljeno pisanje *ne ću*, pisanje *je* iza pokrivenoga *r* te pisanje suglasnika *d* i *t* ispred *c* u riječima s dočetnim *-dac, -dak, -tac i -tak*. (N. B.)

119. L. Žigo, razgovor s I. Kušanom: Hrvatska se politika ponižava pred Europom žrtvujući hrvatske heroje, VL, 19. veljače 2001., str. 15.

Kušan u poduljem razgovoru usputno u povodu pravopisnoga normiranja nesastavljenoga pisanje lika *ne ću* iznosi reminiscenciju na Krležu i negov pravopis. Nakon što je upozorio Krležu da je u izdanjima njegovih Zastava pravopisno šarenilo u pisanju *neću* i *ne ću* te da bi to trebalo ujednačiti zbog školskih izdanja, Krleža mu je otvorio vrata i smjesta ga otpravio iz Leksikografskoga zavoda s porukom da je on pravopis naučio još 1914. godine i da ga više ne kani učiti.

Poznata je Krležina osjetljivost na hrvatski jezik i pravopis. Često se navodi njegova rečenica kako nam je jezik jedan i da ga Hrvati nazivaju hrvatskim, a Srbi srpskim. Gotovo se ne spominje njegova kritika intendanta Josipa Bacha:

“Nikad mi nije bilo jasno zašto se naš jezik zove *ili*, a najmanje mi je jasno kad to ili čujem iz usta Josipa Bacha.” (Pišem po sjećanju.)

Kušan je dobro prošao. Moglo mu se dogoditi štogod neugodnije. Pripovijedali su mi da je Kruni Krstiću, kad ga je Mate Ujević iz Zadra doveo 1950-ih u Zavod, rekao: “No, krava je kupljena. A sada da vidimo koliko će davati mlijeka.” Krstić je naime pod pseudonimom Mark Tween objavio 1935. knjižicu *Kako piše gospodin M. Krleža*, u kojoj je mladenački oštro ismijao neke neskladnosti Krležina jezika i stila. Fricek mu to nije zaboravio ni oprostio. O jeziku Krune Krstića, zacijelo jednoga od najboljih stilista Leksikografskoga zavoda, progovorio je Krleža i u svojim *Marginalijama* (Radovi LZMK, 7, str. 299.–300.), prikazavši ga kao rigidni hrvatski artefakt namjernoga forsiranja hrvatsko-srpskih razlika. (N. B.)

120. M. Šimeg, Školski pravopis do jeseni 2002, ŠN, 20. veljače 2001., str. 4.

Najavljuje se izradba školskoga pravopisa, koja će se odvijati pod nadzorom jedanaestočlanoga povjerenstva. Utvrdit će se načela te raspisati natječaj. Predviđeno je ograničenje opsega: ne više od 150 stranica. Na žalost ne zna se tko bi imao utvrditi načela ni kakva bi imala biti.

Danas se znade da je natječaj neslavno završio. Ni jedan prispjeli rukopis nije prihvaćen. Vratili smo se onamo odakle smo krenuli: u traganje za tako dobrim opisom hrvatskoga jezika iz kojega bi izišao pravopis koji bi bio prihvatljiv svima. (N. B.)

121. N. Opačić, Pravopisi, Vijenac, 22. veljače 2001., str. 6.

Autorica prigovara trojici suautora *Hrvatskoga pravopisa* što su u posljednja izdanja unijeli toliko promjena da se njihov pravopis iz 1971. gotovo i ne može prepoznati kao predložak novima. Njezino je stajalište da je dobar “onaj pravopis koji služi pripadnicima jezične zajednice što *duže* i koji se mijenja što *manje* (isticanja autoričina). Iz pravopisne građe izlučila je iz starijih rječnika i pravopisa problem prekrivenoga *r* i dokazuje da imenice, pridjevi i nesvršeni glagoli izvedeni od glagola s *-rije-* u osnovnom slogu imaju u kratkom slogu *-re-*: *pogriješiti* → *pogreška*, *okrijepiti* → *okrepa*, *okrepljivati*, a ne *-rje-*, kako normi-

raju trojica pravopisaca. Autorica je, na žalost, izabrala samo one rječnike i pravopise koji potkrjepljuju njezino stajalište, a to se ne smije raditi, napose ako se pretendira na znanstvenu utemeljenost i objektivnost.

Iz povijesti svjetskih pravopisa znade se da "duljinu trajanja" kojega pravopisa određuju dva bitna činioca: znanstveni razvitak matičnoga jezikoslovlja i, za narode koji nemaju vlastite države, s čime je uglavnom povezana i jezična podčinjenost, promjene društveno-političkoga okružja. O hrvatskoj jezičnoj podčinjenosti prošloga stoljeća, o oblicima progona i friziranja jezika ne treba trošiti dodatnih riječi. Pred mlađim je istraživačima velik posao prikupljanja i interpretiranja građe. Treba nastaviti ondje gdje je prof. Vince stao. Ono što u ovom trenutku možemo napraviti jest promicanje načela istinitosti. Struka se ne smije stidjeti vlastite jezične prošlosti niti je smije krivotvoriti. One koji to čine, treba upozoriti da im nije mjesto u znanstvenoj zajednici. Očekivalo se da će se strukovne institucije oglasiti u zaštitu istine i promicanju kulture znanstvenoga dijaloga. One su na žalost, potpuno zakazale i prepustile dirigiranomu uličnomu linču vođenje jezične politike.

Promjene u hrvatskom pravopisu posljednjega desetljeća nisu plod nečije improvizacije niti žal za prošlim vremenima. One su jednostavno izišle iz činjenica hrvatskoga jezika, koje je hrvatsko jezikoslovlje napokon slobodno stavilo na stol. Iako kratko, razdoblje 1991.–2001. dalo je vrlo vrijednih jezikoslovnih i pravopisnih prinosa. Osim dvaju hrvatskih općih jednojezičnika, objavljeno je desetak strukovnih rječnika, nekoliko specijaliziranih lingvističkih priručnika te desetak dvojezičnika. Svi nisu jednake kvalitete, ali svi su rađeni dobrohotno i s mišlju da korisno popune prazninu u svom području. Pojava dvaju pravopisa mogla se također staviti u službu razvitka struke da se na pravopisnom poprištu nisu pojavili ratnici razvijenih nelingvističkih barjaka. Njima bi ujedinjena struka trebala trajno zatvoriti vrata.

Posljednja jezično-pravopisna raspra iz više nas razloga tjera na zabrinutost. U nju su se umiješali ne samo nestrukovnjaci, nego i oni koji su, poput Škiljana, ili Snježane Kordić, zakićeni svim strukovnim vlasnostima, a ipak svjesno pišu gluposti, navlačeći čak sveučilišne profesore na polemiku koja barata pojmovljem i argumentacijama nadidenoga predstrukturalističkoga jezikoslovlja, koje ne razlikuje standard od narječja i kojemu je stupanj međusobne "razumljivosti" glavni kriterij za diobu jezika. Pitanje je tko i zašto otvara stranice časopisa i novina takvim pisarijama u kojima se s jedne strane promiče pravo na zaštitu vlastitih pogleda i jezika do razine izradbe žiga na kojem će pisati NE LEKTORIRATI!, a s druge se strane izravnim katapultiranjem u Pavelićevo naručje priječi ostalima da izraze svoje poglede i pravo na jezičnu vlastitost. Naime pravo na izradbu žiga s tekstem NE LEKTORIRATI automatski podrazumijeva pravo na žig s tekstem MOLIM, LEKTORIRATI! Svim budućim bojevniciama to bi trebalo biti na umu kada budu šiljili pero i kretali u novi hrvatski pravopisni rat. (N. B.)

Nastavit će se u sljedećem broju.